

DVA NOVÉ KNIŽNÍ PŘÍSPĚVKY K DĚJINÁM ČESKÝCH MĚST

VÁCLAV BARTŮŠEK

V tomto sborníku jsem před dvěma lety (*Paginae historiae* 24/1, 2016, s. 467–473) upozornil na příkladu dějin města Poličky na stále větší tendenci měst okresního formátu zpřístupňovat svoji historii. Je velmi potěšitelné, že se při zpracovávání těchto témat dostávají ke slovu historikové na slovo vzatí, pracovníci archivů i muzeí, nebo ti z nich, kteří odešli přednášet na vysoké školy, většinou pokud možno co nejbližší svého rodiště nebo přímo v něm, pokud je takové město sídlem vysokoškolského vzdělávacího ústavu. Jedná se vlastně o velmi vítaný doplněk kulturního působení příslušných vědců v regionu i o spolupráci mezi výzkumníky v daném regionu a v Praze, která je pro obě strany velice přínosná.

V recenzi jsem zmínil i druhou možnost spolupráce s pražským nakladatelstvím Lidové noviny (NLN, s. r. o.), kterou mnohá města využívala již od roku 1999. Toto české nakladatelství se specializuje především na vydávání knih z oborů historie, sociálních a přírodních věd a jazykovědy. Vydává také životopisy a beletrii. V produkci nakladatelství vychází také kulturně historická revue *Dějiny a současnost*. V rámci tohoto nakladatelství vznikla rovněž ediční řada *Dějiny českých měst*, která se zabývá nejen jejich dějinami, ale rovněž ještě ukazuje, kam dospěl vývoj jednotlivých měst v oblasti kultury (např. dějiny kultury nebo vzdělanosti, apod.). Odbornou redaktorkou edice je od jejího vzniku Ivana Ebelová. V ediční řadě jsou zahrnuta všechna důležitá města z českých zemí. V roce 2017 v ní byly vydány dva objemné svazky měst, která náleží k nejdůležitějším městům v Čechách – Příbram a Hradec Králové.

Kniha Příbram byla dokončena a připravena k prodeji již v roce 2016, avšak do distribuce se dostala až v roce 2017. Skutečné datum vydání bylo tedy 8. března 2017. Vedoucím autorského kolektivu byla Věra Smolová, místní rodačka a archivářka, která od roku 2009 řídí zdejší Státní okresní archiv. Z autorů ve stejném archivu pracuje ještě Jana Barešová. Velmi důležitým autorem je rovněž Josef Velfl, který je od roku 1994 ředitelem Hornického muzea v Příbrami. Z tohoto muzea pocházejí také mnozí další autoři – Lenka Blažková, teoretický biolog David Fischer, biolog Rudolf Hlaváček, Rastislav Korený, geolog Pavel Škacha a Václav Trantina. K nim se přidružují i jejich spolupracovníci z vysokých škol, historička Hana Pátková z Filozofické fakulty Karlovy Univerzity v Praze, Karel Nováček z Univerzity

Palackého v Olomouci nebo ekolog Ondřej Sedláček z Přírodovědecké fakulty Karlovy univerzity v Praze. Závěrem je třeba vzpomenout památky regionálního historika hornictví Františka Stehlíka (1949–2014), dlouholetého zaměstnance Rudných dolů Příbram, který se zabýval dějinami dolování a zpracování železné rudy na Příbramsku. Je možné ho počítat mezi autory knihy, protože se často vycházelo z jeho prací dochovaných v rukopisech.

Pro informaci zde alespoň stručně nastíním obsah díla na základě nakladatelské nabídky. Příbram byla během své písemně doložené existence (od roku 1216) téměř 500 let zároveň centrem dolování, a to stříbrné, železné a nakonec i uranové rudy. Kvůli těžbě stříbra a doprovodných kovů byla Příbram roku 1579 povýšena na královské horní město. V jejím bezprostředním sousedství vznikla středověká hornická osada Březové Hory, která se od poloviny 19. století osamostatňovala. Roku 1897 se i Březové Hory staly královským horním městem, se začátkem roku 1953 byly opět spojeny s Příbramí. Již roku 1406 je nad městem doložena hora Sváté Marie. Z tamější kaple se po jejím předání jezuitskému řádu roku 1647 stalo nejznámější poutní místo Čech, které přispělo ke všeobecné známosti Příbrami, zvané až do 20. století pro koncentraci obecných a středních škol a dokonce i Vysoké školy báňské Podbrdskými Aténami. Kulturním působením jezuitů na Sváté Hoře se zabývala např. historička Markéta Holubová, jejíž práce jsou spolu s další literaturou v této knize citovány. Kniha je doplněna komentovaným přehledem pramenů a literatury, seznamem literatury a seznamem vyobrazení. Následuje informace o autorech, jmenný a místní rejstřík.

Druhou knihou byla monografie o krajském městě Hradci Králové s názvem Hradec Králové. Byla vydána v roce 2017. V autorském kolektivu sestaveném někdejší ředitelem Krajského muzea v Hradci Králové, dnes Muzea Východních Čech, Zdeňkem Zahradníkem se můžeme setkat s mnohými dalšími bývalými i současnými pracovníky tohoto vlastivědného ústavu, Radkem Bláhou a Jaroslavou Pospíšilovou. Archivní složku reprezentuje zejména vedoucí Státního okresního archivu Radek Pokorný a jeho zaměstnanci Jiří Pavlík, Jan Košek a Martin Landsmann. Mnozí z autorského kolektivu pracují na Univerzitě Hradec Králové, buď na její filozofické fakultě, nebo v jejím archivu. Jde o Petra Grulichy, Romana Horkého, Věru Němečkovou, Petra Polehlu a Janu Vojtíškovou. Jsou zde rovněž i autoři z jiných vysokých škol Milena Lenderová z Univerzity v Pardubicích a Ladislav Zikmund-Lender z Jihočeské Univerzity v Českých Budějovicích. Z jiných institucí se do kolektivu autorů knihy dostal ještě památkář Jiří Slavík, který pracuje v současné době na pracovišti při pevnosti v Josefově.

Kniha se v prvních částech, kterým je předsunut úvod od primátora města a kapitola o jeho historiografii od Jaroslava Šůly, o prehistorii území města ležícího na soutoku Labe a Orlice. Na konci 10. století se Hradec stal knížecím sídlem, roku 1225 svobodným královským městem, pak věnným městem českých královen. Za husitské revoluce se postavil na stranu Jana Žižky, k dalšímu rozvoji došlo v době

poděbradské. Do 16. století spadá renesanční rozkvět města. Z pohrom třicetileté války se Hradec vzpamatovával dlouho. Založení biskupství v roce 1664 a nová výstavba daly městu barokní vzhled. Vznik pevnosti na konci 18. století nadlouho ovlivnil vzhled města i život jeho obyvatel. V druhé čtvrtině 19. století se Hradec stává střediskem české vlastenecké agitace. Porážka revoluce 1848–1849 slibný rozvoj na nějaký čas zbrzdila, ale atmosféra občanské společnosti, zřetelná od šedesátých let 19. století, Hradec oživila. Roku 1893 byla zrušena pevnost. Za dva roky potom byl zvolen starostou František Ulrich. Především jeho zásluhou se z Hradce stala elegantní metropole, centrum vzdělanosti, kultury a moderní architektury. Socialistická výstavba vzhledu města naštěstí příliš neuškodila, jeho politickému a kulturnímu životu však ano. Listopad 1989 umožnil návrat k hodnotám demokratické společnosti, mezi které patří úcta k historickým tradicím i otevřenost novým architektonickým směrům. Z významných vzdělávacích impulsů je třeba připomenout i význam dalších vzdělávacích institucí, jako např. jezuitské koleje, která byla vrcholem zdejšího barokního školství. Zde kromě Bohuslava Balbína studovala celá řada dalších významných žáků, o nichž nám prozradí více teprve další výzkumy v tomto směru. Pro podobné výzkumy i v jiných epochách a oborech může kniha být opravdu potřebným impulzem.

Doprovodný aparát této monografie je poněkud rozsáhlejší, než tomu bylo u Příbrami. Je tu kromě poznámek seznam použitých zkratk, seznam pramenů a literatury a informace o autorech. Jsou rovněž uvedeny zdroje obrazového doprovodu, který je jako v ostatních publikacích této edice tvořen černobílými fotografiemi v textu a dvěma souvislými barevnými přílohami. Celý aparát je zakončen rejstříky – samostatným jmenným a dále pak společným místním a věcným.

Smolová, Věra a kol.: Příbram, Nakladatelství Lidové noviny. Praha 2016, 704 s.

Zahradník, Zdeněk (sest.) a kol.: Hradec Králové, Nakladatelství Lidové noviny. Praha 2017, 920 s.